

HUSITSKÉ REVOLUČNÍ Hnutí A POHUSITSKÁ DOBA

1) ÚPADEK KATOLICKÉ CÍRKVE A PAPEŽSKÉ SCHIZMA

Karel IV. – r. **1344** vymohl zřízení arcibiskupství v Praze

Jan Milíč z Kroměříže

- založil kazatelskou školu a útulek Jeruzalém (zpuštělé, neřestné ženy se zde připravovaly modlitbami a prací na návrat do spořádaného života)
- byl přesvědčen, že mravní zkaženost dosáhla v jeho době vrcholu
- proti tomu stavu měli bojovat kazatelé božím slovem a papež svoláním koncilu, který by se poradil o způsobech, jak dosáhnout nápravy
- r. 1367 odešel do Říma, aby přesvědčil papeže Urbana V. o vážnosti situace
- papež jej ale obvinil z kacířství, protože otevřeně káral neřesti kněží a mnichů
- zemřel r. 1374 v Avignonu, kde se ospravedlňoval z kacířského nařčení
- reformátor, Husův předchůdce
- nejradikálnější kritik církve, největší vliv na chudinu

Tomáš Štítný ze Štítného

- reformátor, Husův předchůdce
- zeman, náboženský myslitel-laik
- autor výchovných spisů usilujících o mravní nápravu společnosti

Matěj z Janova

- reformátor, Husův předchůdce

V 15. a 16. století došlo k novému rozdělení katolické církve – díky **reformačnímu hnutí** (reformace odstranila na základě Písma kněžství a papežství).

- reformátoři usilovali o obnovu katolické církve a zpočátku nepřemýšleli o odtržení
- věřili, že obnova církve podle božího slova povede k obnově celého světa
- katolická církev se změnám vzepřela, a tak se reformátoři od ní oddělili
- ⇒ vzniká **evangelická církev** (*založená jen na evangeliu*) X římskokatolická církev je vedle slova božího založená také na tradici

V Čechách začala reformace o 100 let dřív než v cizině.

- Kristus – jediná hlava křesťanské církve
- Boží slovo – jediné pravidlo pro život a víru
- reformace trpěla nepřátelstvím katolíků a pronásledováním, takže se nemohla plně rozvinout

Pisánský koncil – pisánský sněm

- r. **1409** svolán na žádosti římských kardinálů do italského města Pisa všeobecný koncil-nesouhlasili s tím oba papežové – **Řehoř XII.** (1406-1415) a **Benedikt III.** (1394-1417)¹
- měl za úkol odstranit schizma a zvolit jediného papeže; koncil oba papeže sesadil
- Řehoře podporoval Řím, Neapol, část Německa; Benedikta v Avignonu Španělsko, Skotsko
- synoda zvolila novým papežem milánského **kardinála Filargha**, který pocházel z Kréty a přijal jméno **Alexandr V.** (1409-1410) ⇒ jeho zvolení posílilo zmatky v církvi
- Benedikt XIII. ani Řehoř XII. rozhodnutí neakceptovali
- nastává **trojpapežství** (následek pisánského sněmu) ⇒ pisánský sněm dovršil a zkomplikoval rozvrat katolické církve ve středověku

Papežské schizma:

- během vnitřních sporů katolické církve došlo k současnému existování 2 papežů
- jedním byl **Řehoř XII.**, druhým byl **Benedikt XIII.**

¹ R. 1309 donutil francouzský král Filip IV. Sličný papeže Klimenta V. přesídlit z Říma do Avignonu (aby jej mohl ovládat) ⇒ avignonské zajetí papežů-trvá do r. 1378 = počátek papežského schizmatu, 1 papež v Římě, 1 v Avignonu

- jeden sídlil v Římě, druhý v Avignonu
- schizma měl vyřešit koncil v Kostnici

Koncil v Kostnici u Bodamského jezera:

- svolal jej papež **Jan XXIII.** (1410-1415) – nástupce Alexandra V.
- zasedal od **1. listopadu 1414** do **22. dubna 1418**
- koncil řešil:
  - 1) **odstranění** papežského schizmatu = **trojpapežství**
    - papežské schizma vyřešil sesazením papeže Řehoře XII. a Benedikta XIII. (Jan XXIII. chtěl uprchnout, ale byl sesazen a uvězněn)
    - novým papežem zvolil **Martina V.**
  - 2) **odstranění kacířství** (hereze)
    - název pochází od sekty tzv. **katharů** – stoupenci středověkého lidového náboženského hnutí
    - odchylka od katolického církevního učení, **rozpor s dogmaty**
    - takto označovány i reformátorské snahy
    - koncil odsoudil jako kacíře **M. Jana Husa** a jeho žáka **Jeronýma Pražského**
  - 3) řešení nápravy církve

2) HUSŮV STŘET S CÍRKVÍ

Jan Hus:

- český reformátor
- narozen roku **1371** v **Husinci u Prachatic**
- základní vzdělání (náboženství, počty) nabyt doma, později navštěvoval prachatickou školu, kde se naučil číst a psát
- od r. 1390 studoval na univerzitě v Praze
- r. 1393 se stal bakalářem
- r. 1396 se stal mistrem svobodných umění
- od r. **1398** vyučoval **na artistické fakultě**
- 12. června **1400** byl **vysvěcen na kněze**
- v letech **1401 – 1402** působil jako **děkan na artistické fakultě**
- od r. **1402** **kázal v Betlémské kapli** na Starém Městě (v době, kdy začal kázat, u nás zuřila občanská válka), navazoval na anglického myslitele **Johna Wycliffa** - chtěl, aby se církev zřekla světské moci a majetku, požadoval návrat církve k chudobě, za největší autoritu považoval Bibli (co je v Bibli, musí se dodržovat), církev ani papeže za autoritu nepovažoval, protože se neřídili Bibli, byl pro své myšlenky pronásledován a před upálením ho zachránila šlechta a král
- r. 1404 se stal bakalářem teologie
- r. **1409** působil jako **rektor univerzity v Praze**
- r. **1409 Václav IV.** podpořil Husa vydáním dekretu kutnohorského, tím si zajistil přízeň univerzity
- iniciátor a autor dekretu kutnohorského-Hus, Václav IV. jej podepsal
- dekret změnil na pražské univerzitě vztahy Čechů a cizinců – Češi 3 hlasy, cizinci 1 hlas
- spojenectví Václava IV. s Husem trvalo jen do doby než byl Hus vsazen papežem do **klatby** a nad Prahou byl vyhlášen **interdikt**
- k prvnímu omezení Husových kázání došlo tzv. **papežskou bulou** r. 1409 (zakazovala kázání mimo farní kostely, což Betlémská kaple nebyla, dále byla nařizovala prozkoumání a spálení Wycliffových kacířských spisů)
- Hus se bule nepodřídil, dál kázal v Betlémské kapli, byl přesvědčen důrazu na dodržování Bible, považoval ji za nejvyšší autoritu ⇒ spor s papežem – předvolán do Říma, ale nedostavil se ⇒ papež jej proto uvrhl do **klatby**²

² klatba (exkomunikace)

- církevní trest za provinění proti církvi a jejím řádům
- exkomunikovaný – vyloučený z pospolitosti věřících, vyloučený z církve

- r. **1412** do Prahy přišli papežovi **prodavači odpustků** (výtěžek určen na papežovu válku s neapolským králem) – Hus veřejně kritizoval a **odmítal prodej odpustků** (také doporučoval zbavit církev pozemkového majetku) ⇒ poštval si proti sobě i Václava IV., který měl z odpustků zisk ⇒ pražská odpustková bouře vyvrcholila – papež ztížil klatbu a vyhlásil nad Prahou **interdikt³** (zákaz všech církevních obřadů a úkonů v místě, kde se zdržuje člověk postižený klatbou)
- proto Hus dobrovolně odchází z Prahy ke svým přátelům-nejprve na Žatecko, pak na Kozí hrádek (u pozdějšího Tábora), z Kozího hrádku se Hus přestěhoval do Sezimova Ústí a potom na hrad Krakovec (Rakovnicko), kde ho roku 1414 zastihlo pozvání na koncil v Kostnici, na Krakovci také napsal svá nejdůležitější díla
- Hus i přes varování svých přátel pozvání přijímá a odjíždí do Kostnice, aby se zde mohl obhájit (dostal ochranný glejt na cestu)
- brzy po příjezdu je však zatčen a uvězněn
- na koncilu bylo Husovo učení označeno za kacířské, vězněn na hradě **Gotlieben**
- Hus se chtěl veřejně obhájit, ale to se podařilo až po naléhání jeho přátel, proběhla tři slyšení
- koncil měl ovšem své představy o průběhu každého slyšení, nejednalo se tedy o diskusi, spíše to byl jen výsledek
- výsledkem jednání bylo odsouzení na smrt za kacířství
- **6. července 1415** Hus odmítl odvolat svá tvrzení a názory, byl **odsouzen a upálen** v Kostnici u Bodamského jezera
- Jan Hus si mohl zachránit život, kdyby odvolal své učení, to však odmítl
- o necelý rok později byl upálen i Husův spolupracovník **Jeroným Pražský (30.5.1416)**
- o Husově pobytu v Kostnici zanechal zprávy Petr z Mladoňovic
- pozn.: Jan Hus kritizoval církev:
  1. pro její bohatství a nároky na světskou vládu
  2. za její prodejnost a zlišťnost (prodávání odpustků, úřadů, obřadů)
  3. pro její zkaženost ve srovnání s normami života v Bibli
- pozn.: Jan Hus byl také autorem **traktátů**
- pozn.: jako kacíř byl upálen také **Jeroným Pražský, Giordano Bruno**

Počátky opravného hnutí u nás

- nejistota způsobená politickým neklidem, hospodářskými potížemi, epidemiemi a zhoršením mezinárodního postavení země – východisko z krize hledali především církevní vzdělanci, oporu nacházeli v biblickém textu, především v knihách NZ, terčem kritiky se staly nešvary uvnitř církve – nápravou církve by došlo i ke zlepšení poměrů ve společnosti
- **1350** – úplný překlad bible do češtiny, negramotným sdělovali myšlenky kazatelé
- **Jan Hus**, od roku **1402** kazatel v **Kapli betlémské**, navazoval na anglického myslitele **Johna Wycliffa**, doporučoval zbavit církev pozemkového majetku, odmítal prodej odpustků, vzbudil tím zájem šlechty i panovníka, ale nevoli u arcibiskupa a církevních představitelů, kteří se snažili označit jeho názory za kacířské, arcibiskup **Zdeněk Zajíc z Házmburka** nechal veřejně spálit Wycliffovi spisy a zakázal kázat v soukromých kaplích
- **1409 Václav IV.** podpořil Husa vydáním **Dekretu kutnohorského**, zajistil si tím přízeň univerzity, ale spojenectví s Husem trvalo jen do doby, než byl Hus vsazen do **klatby** a na Prahou byl vyhlášen **interdikt** – Hus odchází na Kozí Hrádek a hrad Krakovec (**1414**), kde ho zastihlo pozvání na církevní koncil do Kostnice
- kostnický koncil, k němuž dal podnět nový římský král **Zikmund Lucemburský**, měl řešit papežské schizma; Hus se chtěl hájit, krátce po příjezdu byl však zatčen a uvězněn, po třech slyšeních odsouzen jako kacíř a **6. 7. 1415** upálen
- proti upálení protestovalo 452 českých a moravských šlechticů
- o necelý rok později (**30. 5. 1416**) byl odsouzen a upálen Husův spolupracovník a přítel **Jeroným Pražský**

---

³ interdikt – klatba, zákaz vykonávání náboženských obřadů v místě, kde se zdržuje kacíř

- kostnický koncil odstranil **schizma** volbou nového papeže, **Martina V.**, zasedání skončilo až v roce 1418
- krátce po Husově odjezdu do Kostnice zavedl v Praze jeho přítel **Jakoubek ze Stříbra** přijímání **pod obojí způsobou** (chléb i víno = tělo a krev Kristovy, které doposud přijímali pouze kněží – křesťané si tak byli rovni) a právě kalich se stal symbolem stoupenců Husova učení – byli označováni jako **kališníci, husité** či **utrakvisté** (lat. pod obojí)
- brzy po Husově smrti získali v Čechách politickou převahu Husovi stoupenci, vyháněli z far katolické kněze a svěřovali je farářům podávajícím z kalicha
- **1418** římský král **Zikmund** pohrozil svému bratrovi křížovou výpravou, pokud nezjedná nápravu
- na statcích katolických šlechticů nemohli husité konat své bohoslužby, začali se proto scházet na vyvýšených místech, na horách (dávali jim biblická jména – Tábor, Oreb), tam přijímali z kalicha, poslouchali kázání a zpívali písně seznamující účastníky poutí s husitským programem
- někteří kněží hlásali brzký konec světa a záchranu husitů, shromážděných na horách či v některém z 5 husitských měst (Plzeň, Klatovy, Louny, Zatec, Slaný), nebo to, že Kristus sestoupí na zem, nezničí ho, ale bude 1 000 let vládnout se svými věrnými (**chiliasmus**)
- roku **1419** byli Václavem IV. na Novoměstskou radnici dosazení prokatoličtí konšelé, což vyvolalo nevoli u stoupenců radikálního kazatele **Jana Želivského**, ti **30. 7. 1419** zaútočili na radnici a konšele buď pobýli, nebo vyházeli z oken - **první pražská defenestrace!!!**, **Nové Město** tak bylo **ovládnuto husity** (Staré Město ovládli již dříve) a Prahu začali opouštět bohatí němečtí občané
- **defenestraci** považujeme za oficiální začátek **husitské revoluce**
- krátce po jejím vypuknutí umírá **Václav IV.** bez mužského i ženského potomka a České království tak až do roku **1436** zůstalo bez panovníka, protože odmítlo uznat **Zikmunda** následníkem trůnu (Slezsko, obojí Lužice i většina českých a moravských katolíků ho však jako krále uznávaly)

3) HLAVNÍ HUSITSKÉ SMĚRY A JEJICH CHARAKTERISTIKA

Husité nebyli názorově jednotní a od r. **1420** se dělili do několika svazů:

1) táborité = táboři

- nábožensky nejdůslednější, v jejich čele byli kněží (=věrouka)
- o vojenskou a právní stránku se starali **hejtmané** (Jan Žižka)
- od r. **1426** v jejich čele **Prokop Holý**

2) orebité

- východočeští husité
- r. **1423** k nim přišel **Žižka**, po jeho smrti si říkali „sirotci“

3) pražané

- nejmírnější, neodmítali spolupráci s husitskou šlechtou
- patřili k nim i organizátoři **Jakoubek ze Stříbra** a jeho žák **Jan Rokycana**

4) HUSITSKÝ PROGRAM

⇒ společným programem těchto skupin byly **4 artikuly pražské**:

1. *přijímání z kalicha*
2. *zákaz a trestání smrtelných hříchů*
3. *svobodné kázání Božího slova*
4. *zákaz světského panování kněží* (neměli nárok na pozemkový majetek)

- tento program chtěli prosadit nejen v zemích Koruny české, ale v celém křesťanstvu, jelikož se však svazy nedokázaly dohodnout mezi sebou, chyběly jim na společný postup síly
- husité měli přívržence ve všech společenských vrstvách
- katolíci měli převahu v obou Lužicích, ve Slezsku, ve velkých moravských městech, v českém pohraničí i v některých velkých českých městech (České Budějovice, Plzeň)
- pozn.: sekularizace = zesvětštění církevního majetku
- pozn.: chiliasmus – učení o druhém příchodu Krista, o blížícím se konci světa a tisíciletém království Kristově na zemi

5) REVOLUCE 1419-1436, JEJÍ PRŮBĚH, DŮSLEDKY

Radikální období 1419 – 1434

- **1419 – 1421** převaha radikálů, husité museli bojovat proti křižákům i proti katolické šlechtě
- **1420** papež Martin V. na **Zikmundovu** žádost vyhlásil proti husitům křížovou výpravu, v březnu **bitva u Sudoměře** – zvítězil Žižka; křižáci se pokusili oblehnout Prahu – 14. 7. **1420 bitva na Vítkově**, křižáci opět poraženi, přesto se Zikmund nechal korunovat českým králem; v listopadu totální porážka Zikmundových vojsk **u Vyšehradu**; rada Starého Města neuznává Zikmundovu korunovaci a nabízí český trůn polským Jagelloncům
- **1421** vyhlášena druhá křížová výprava, Zikmund opět poražen **u Žatce**, husité dobyli i Kutnou Horu, vítězství posílilo postavení Prahy
- na jaře **1421** svolán **sněm zemí Koruny české do Čáslavi** – sněm prohlásil Zikmundovu korunovaci za neplatnou, uznal platnost 4 pražských artikulů a zvolil dvacetičlennou zemskou vládu
- **1422** husité vítězí nad křižáky **u Německého Brodu**, v Praze došlo k převratu – **Želivský** s přívrženci vlákáni na Staroměstskou radnici a všichni popraveni
- **1422 – 23** vrcholí spory mezi Žižkou a tábority, odchází do východních Čech k orebitům, vydává **Žižkův vojenský řád** (soupis morálních zásad pro život i boj), vedou domácí válku proti umírněným husitům a českým katolíkům – **1424 u Malešova** porazil Žižka spojené oddíly katolíků a pražanů, čímž se mu otevřela cesta na Prahu, při obléhání Přibyslavi však zemřel (orebité si začínají říkat sirotci)
- po Žižkově smrti v čele polních vojsk **Prokop Holý**, pod jeho velením podnikání tzv. **spanilých jízd** – vojenských výprav nejen za majetkem, ale i kvůli šíření husitské ideologie (Slezsko, Polsko, rakouské a německé země)
- **1426** porážena saská výprava **u Ústí nad Labem**, **1427** křižáci **u Tachova** a **1431** křižáci **u Domažlic**
- církev si uvědomila, že husity nelze porazit vojensky, proto byli pozváni na **koncil v Basileji 1433** – pod vedením Prokopa Holého chtěli prosadit artikuly, ale neuspěli; rostly rozpory – část táboritů a sirotků chtěla bojovat do vítězného konce, ale většina husitů byla pro kompromis s koncilem (naděje na brzký konec války, neúroda, drahota), to vedlo **30. 5. 1434** k bitvě **u Lipan**, kde padl Prokop Holý a zvítězili umírnění husité
- **1436** dochází k dohodě s husity – v Jihlavě jsou vyhlášena **Basilejská kompaktáta** – právo přijímat z kalicha + další artikuly v umírněné formě, Zikmund kompaktáta přijal a byl uznán českým králem (nesouhlasil **Jan Roháč z Dubé**, opevnil se na hradě Sion, roku **1437** byl poražen a popraven)
- **1437** zemřel Zikmund Lucemburský a tím vymřeli Lucemburkové po meči, **1439 – 1453** zůstal český trůn neobsazen, protože **Ladislav Pohrobek** byl nezletilý, vládl v letech **1453 – 1457**, jeho spolupracovníkem byl **Jiří z Poděbrad**, od roku 1452 zemský správce, získal obrovský majetek a po smrti Ladislava Pohrobka byl **2. 3. 1458** zvolen českým králem

Husitská revoluce:

- 1419-1421 převaha radikálů, husité museli bojovat jak proti křižákům, tak i katolické šlechtě
- 1420 papež Martin V. vyhlašuje proti husitům křížovou výpravu
- 30.dubna oddíly křižáků vstupují do země
- křižácké vojsko je poraženo v bitvě na Vítkově 14. července 1420, v listopadu je poražena i zbývající část křižáků
- **1421** 3.-7. června zasedá zemský **sněm v Čáslavi**, uznává platnost 4 artikulů a volí zemskou vládu
- **1421** vyhlášena **druhá křížová výprava**, která je opět poražena u **Žatce**
- **1422** husité pod velením Jana Žižky vítězí u **Německého Brodu**
- **1422** Jan Želivský je s se svými přívrženci vlákán na Staroměstskou radnici a **zavražděn**
- **1423** Žižka již s orebity poráží vojska katolíků a pražanů v bitvě u **Malešova**
- 11.října **1424** v době, kdy **Žižka** velí největší vojenské síle v zemi, náhle **umírá** u města **Přibyslav** (orebité se přejmenovávají na sirotky)
- po smrti Žižky je v čele vojsk Prokop Holý, pod jeho velením tzv. **spanilé jízdy** - výpravy na cizí území

- **1426** porážena saská vojska u **Ústí nad Labem**
- **1427** opětovné vítězství husitů nad křižáky u **Tachova**
- 1429 zemský sněm jedná s pověřenci krále Zikmunda, jednání je neúspěšné
- 14.března 1431 vyhlášena již pátá křížová výprava
- **13.srpna 1431** na ústupu rozdrčeno křižácké vojsko→u **Domažlic**
- **1431** listopad- pozvání **husité na koncil v Basileji**
- 1433 husitské poselstvo dorazilo na koncil, po bezvýsledných jednáních odjíždějí
- rostou spory uvnitř husitů, část chce mír a chtějí přijmout kompromis s koncillem, menší část chce bojovat do vítězného konce
- **30.5. 1434** v bitvě u **Lipan** poráženi radikálnější část husitů tou umírněnější; padl Prokop Holý velitel „radikálů“
- **1436** dohoda se Zikmundem, po oboustranných kompromisech uzavřen mír- nesouhlasil **Jan Roháč z Dubé**, opevnil se na hradě **Sion**
- 6. září 1437 padl Sion po obléhání Zikmundem, **Jan Roháč z Dubé** zajat a později na rozkaz Zikmunda popraven(což bude jedna z příčin jeho pádu)
- pozn.: bitvy na Vítkově se zúčastnil Zikmund Lucemburský, Jan Žižka (táborité), Jan Želivský (pražané)
- pozn.: k městským vojensko-politickým svazům náležel – pražský, táborský, orebský
- pozn.: Žižkův vojenský řád byl vyhlášen na sněmu východočeského bratrstva v Německém Brodě
- pozn.: bitva u Malešova – husité X panská jednota
- pozn.: velitelé husitských vojsk po Žižkově smrti – Prokop Holý, Prokop Malý, Jan Rokycana
- pozn.: bitva u Lipan skončila
  - porážkou polních vojsk (táboritů a sirotků)-radikálních husitů
  - vítězstvím panské jednoty
  - zakončila husitské války
  - po lipanské porážce se u nás ujal vlády Zikmund Lucemburský
- pozn.: tzv. Chebský soudce je výsledek jednání Prokopa Holého v Chebu před basilejským koncilem (zásada jednání na základě rovnosti)
- pozn.: basilejská kompaktáta přijal Zikmund v Jihlavě, byla dohodou mezi koncillem a husity, legalizací dvojí víry-katolické a kališnické
- pozn.: Žižka **nebojoval** u Domažlic a u Tachova

Jan Žižka z Trocnova

- „muž ocelové pěsti, železné vůle a skálopevného přesvědčení“
- * ? 1360 - + 1424
- příslušník nižší české šlechty
- do r. 1406 o něm nevíme nic bližšího, 2 manželky (obě Kateřiny, 1. manželka zavražděna na svatbě), dcera žila u příbuzných
- od mládí byl slepý na 1 oko – existuje víc teorií, jak oslepl:
  1. vypíchl si oko jako malý chlapec při hře s kamarády
  2. přišel o něj v bitvě u **Grünwaldu**
  3. nebo při dobývání hradu **Rabí**
- poprvé se jeho jméno vyskytuje v tzv. popravčích knihách, Žižka přepadal a škodil rodu **Rožmberků** – získal tak cenné zkušenosti pro boj
- jako mladík se nechával najímat do vojenské služby doma i v cizině, aby se uživil
- byl lapka, skrýval se, věčně na cestách
- r. 1410 zvítězil v bitvě u **Grünwaldu** – bojoval na straně Poláků proti německým rytířům
- po r. 1410 ve službách královského dvora v Praze – dělal ochranku králi Václavovi IV., který jej omilostnil
- r. 1419 se Žižka přidal na stranu husitské revoluce
- počátek revoluce ⇒ 1. pražská defenestrace 30. července 1419 – husité s Žižkou vedení knězem Janem Želivským podnikli útok na Novoměstskou radnici a vyhodili z oken všech 13 konšelů (katolíci), které na radnici našli
- poté svolali tzv. velkou obec, která zvolila novou městskou radu a vojenské velitele-4 hejtmany

- Václav IV. musel tuto radu potvrdit
- r. 1419 Žižka odešel do Plzně, pak s několika stovkami husitů do jižních Čech, protože Plzeň ovládli katolíci
- **25. 3. 1420** – bitva u **Sudoměře** – **Žižka zvítězil** nad přesilou oddílů jihočeského katolického panstva
- **30. 3. 1420** husité zapálili **Sezimovo Ústí** a na nedalekém hradišti **založili** nové město-**Tábor**
- Tábor – důležitý opěrný bod husitů, centrum Táborského svazu, v čele 4 vojenští velitelé: Jan Žižka z Trocnova, Mikuláš z Husí, Chval z Machovic, Zbyněk z Buchova ⇒ po smrti Mikuláše z Husí se hl. velitelem stal Jan Žižka
- 1. 3. 1420 vyhlásil Martin V. 1. křížovou výpravu proti českým kacířům, do jejího čela se postavil dědic českého trůnu Zikmund Lucemburský
- **14. 7. 1420** – bitva na **Vítkově** (dnes Žižkov)- pražští **husité** v čele s Janem Želivským **zvítězili** nad křižáky (zásluhou Žižky a táboritů)
- **1420** – bitva na **Vyšehradě** – Zikmund a **křižáci** znovu **poraženi**
- **1421** na **zemském sněmu v Čáslavi** vyhlášeny **4 pražské artikuly** = oficiální program husitské revoluce
- 1421 vyhlášena 2. křižácká výprava
- poč. r. 1423 Žižka odešel z Tábora do **východních Čech**, kde začal organizovat nové bratrstvo = **Menší (Nový) Tábor**
- vyhlásil tzv. **Žižkův vojenský řád** – stejné povinnosti pro všechny členy vojska, tvrdé tresty bez rozdílů)
- 4. srpna došlo k 1. bitvě mezi husitskými vojsky – bitva u Strauchova dvora – Žižka zvítězili, posílil tak svoje pozice
- v Praze zvolena nová zemská rada, která byla silně negativně zaměřená proti Žižkovi a Táboru, Žižkovo vojsko oslabeno po bitvách v západních Čechách – přepadeno oddíly z Prahy, pomocí Žižkova přítele Hynka Bočka z Kunštátu se jim podařilo uniknout
- bitva u **Malešova** – zemřelo 1000 nepřátel. Žižka uzavřel mír s oslabenou Prahou, opětovné sjednocení husitů
- plánoval tažení na Moravu, ale 11. října 1414 zemřel u Přibyslavi (dnes Žižkovo pole)
- po jeho smrti se jeho vojsko nazývalo sirotci
- zřejmě je pohřben v Čáslavi (kostel)

Jednota bratrská

- =**Jednota českých bratří, Unitas Fratrum**
- původem křesťanské hnutí, které se v 15. století odtrhlo od katolické církve
- základem hnutí bylo společenství **Bratří zákona Kristova** - vznik (1457-1458) v **Kunvaldu** v Orlických horách
- volbou vlastních kněží se z hnutí stala samostatná radikální reformní církev, působila mimo rámec husitského hnutí
- **Petr Chelčický** – duchovní otec církve, předchůdce pacifismu (nenásilí), jediná autorita-Bible
- **Řehoř Krajčí** – r. 1457 založil Jednotu bratrskou
- JB zavrhovala ozbrojený boj a násilí, členové církve se podřizovali morální kázni, skromnosti, bratrské pomoci
- učení JB formuloval teolog **Lukáš Pražský**
- část členů pod tlakem pronásledování odešla do Polska
- po porážce protihabsburského povstání (Bílá hora) musely všechny vůdčí osobnosti odejít do exilu – **J. A. Komenský** (r. 1632 v Lešně v Polsku zvolen biskupem JB)
- vznikla **Bible kralická** (český překlad bible, skvost českého písemnictví)
- v 18. století celosvětové hnutí, základem byla protestantská církev (vznik v saském Herrnhutu), protože ji založili učenci z Moravy. Říká se jí také Moravská církev, Moravští bratři (Unitas Fratrum od r. 1727)
- rozsáhlá misijní činnost, proto učení JB proniklo do celého světa, misijní činnost-osvěta, zdravotní a sociální činnost
- Hesla JB – zvláštní pojitka jednotlivých sborů, vylosované verše ze SZ a NZ pro každý den roku

- JB se r. 1575 podílela na vypracování **české konfese** – listina o společném vyznání víry dohodnutá mezi českou luteránskou, novoutrakvistickou a českobratrskou šlechtou, dohodu ústně potvrdil Maxmilián II., pak svůj hlas odvolal; česká konfese byla potvrzena až r. 1609 Majestátem Rudolfa II., po bitvě na Bílé hoře ale zrušena Ferdinandem II.
- v současnosti společenství obnovené JB tvoří 15 samostatných a 4 přidružené větve, z nichž každá se hlásí ke **konfesi (přesvědčení)** jí blízké
- nyní v čele JB biskup Adolf Ulrich
- Bratrská jednota baptistů – považována za nástupce JB
- JB původně čerpala veškeré vědomosti pouze z bible, pak zlom – biskup Jan Blahoslav napsal útočný spis Filipika proti misomusům = obhajoba důležitosti vyššího vzdělání

1419-1436 ČESKÝ TRŮN NEOBSAZEN (odmítnutí uznat Zikmunda českým králem)

ZIKMUND LUCEMBURSKÝ (1436-1437) – Marie Uherská, Barbora Cellská

ALBRECHT II. HABSBURSKÝ (1437-1439)

1439-1453 ČESKÝ TRŮN NEOBSAZEN (Ladislav Pohrobek nebyl zletilý) - **landfrýdy**

LADISLAV POHROBEK (1453-1457)

- syn Alžběty Lucemburské a Albrechta Habsburského
- sestra Alžběta Rakušanka (manžel Kazimír IV. Jagellonský)

JIŘÍ Z PODĚBRAD (1458-1471)

6) ZÁPAS O ČESKÝ TRŮN 1436-1458 A VLÁDA JIŘÍHO Z PODĚBRAD 1458-1471

Zápas o trůn 1436-1458:

- po smrti **Zikmunda Lucemburského 9. prosince 1437 vymírají Lucemburkové** po meči
- **1439-1453 byl český trůn neobsazen**
- po smrti Zikmunda měl na český trůn nastoupit **Albrecht Habsburský** - manžel **Alžběty Lucemburské** (dcera Zikmunda), proti jeho nástupu na trůn zprvu nikdo nic nenamítal, ale po korunovaci bez ohledu na žádost části stavů o pozdržení korunovace se situace vyhroutil a schylovalo se ke konfliktu mezi **Albrechtem Habsburským** a dalším kandidátem **polským princem Kazimírem**
- po menších vojenských roztržkách uzavřen na zásah **koncilu v Basileji** mír
- po smrti Albrechta Habsburského se české království rozdělilo na **landfrýdy** = kraje, v jejichž čele stáli nejvýznamnější šlechtici, **v čele východočeského landfrýdu stál Jiří z Poděbrad**, rozdělení trvalo do r. 1452, kdy byl Jiří zvolen zemským správcem
- Albrecht Habsburský umírá **27. října 1439**, v době jeho smrti byla ale těhotná jeho manželka **Alžběta Lucemburská**, syn **Ladislav Pohrobek** se narodil **22. února 1440** - jeho poručníkem se stal **Fridrich III.**
- Ladislav Pohrobek byl přijat za krále českého a uherského
- díky Jiřímu z Poděbrad byl 13-tiletý Ladislav dosazen na trůn, jeho spolupracovníkem byl **Jiří z Poděbrad** → **od r. 1452 zemský správce**
- po smrti krále Ladislava Pohrobka **23. listopadu 1457** (nemocný od dětství-leukémie) byl 2. 3. 1458 Jiří z Poděbrad zvolen českým králem

JIŘÍ Z PODĚBRAD (1458-1471)

- narodil se 23. dubna 1420 v Poděbradech
- nemanželský syn Viktorina z Poděbrad (přítel Žižky) – rod **KUNŠTÁTŮ**
- jako 7-letému mu zemřel otec a v 10 letech mu zemřel jeho poručník pan Boček z Kunštátu a na Poděbradech, dalším poručníkem byl vzdálený moravský strýc Haralt z Kunštátu
- jako čtrnáctiletý se účastní bitvy u Lipan na straně vítězné panské jednoty

- v roce 1438 se začíná aktivně účastnit politického života v českých zemích, nejprve patří k utrakvistické straně **Hynka Ptáčka z Pirknštejna**, po jeho smrti se stává jejím vůdcem (později tzv. poděbradská strana)
- roku 1448 dobývá Prahu
- v roce **1452** je Jiří z Pod. zvolen hlasy utrakvistů a katolíků **zemským správcem**, ve stejném roce se mu podaří přimět ke kapitulaci i husitský Tábor
- hned od svého nástupu do úřadu zemského správce se ujímá správy a obsazuje zemské úřady
- v úřadu zůstává i poté, co je českým králem korunován Ladislav Pohrobek
- po náhlé smrti Ladislava Pohrobka 1458 musela vybrat česká šlechta nového krále ze svého středu a volba padla právě na Jiřího z Poděbrad
- 2. března téhož roku je na Staroměstské radnici rozhodnutím českých stavů zvolen českým králem, korunován je v květnu
- před svou korunovací slíbil i se svou 2. manželkou **Johanou z Rožmitálu** přechod na katolickou víru (jinak by nemohl být zvolen králem, byl by totiž považován za kacíře)
- na katolickou víru nepřestoupil a vystupoval jako **král „dvojího lidu“** - tj. lidu husitského i katolického, opíral se přitom o tzv. **kompaktáta (považoval je za základní zemský zákon!!!!)** ⇒ pro tento krok ho nepřijaly za krále všechny země Koruny české
- po náročném diplomatickém vyjednávání byl přijat nejenom u nás ale i v zahraničí
- v r. 1462 byl Jiří z Poděbrad na vrcholu moci, ve stejném roce ale začíná i jeho pozvolný pád
- domácí šlechta se jen velmi neochotně podřizovala moci panovníka a další hrozba pak byla ze strany papeže, který očekával splnění slibu, který dal Jiří z Poděbrad
- prvním signálem oslabení moci Jiřího z Poděbrad bylo zrušení kompaktát papežem 31.3. 1462
- král odmítl papežovo rozhodnutí a vstoupil do boje s papežem - v r. 1466 byl Jiří z Poděbrad papežem Pavlem II. prohlášen za sesazeného z českého trůnu, zároveň papež vyzval ke křížové výpravě do Čech
- r. 1467 proti králi povstala katolická šlechta a v roce **1468** vstoupil do války s Jiřím z Poděbrad i uherský král Matyáš Korvín, ten se **3. května 1469** v Olomouci nechá prohlásit za českého krále
- v průběhu války s Matyášem Korvínem umírá král Jiří z Poděbrad v Praze 22. března 1471, jeho ostatky byly uloženy v chrámu sv. Víta na Pražském hradě
- Jiří z Poděbrad přišel s návrhem **mírové unie evropských států**, která by fungovala jako nástroj mírového jednání a spolupráce mezi národy, které mají řešit své spory mírovou a diplomatickou cestou a nikoli válečnou - na základě tohoto návrhu a poselství, které vyslal, byla uzavřena smlouva mezi Jiřím z Poděbrad a francouzským králem Ludvíkem XI. (tento projekt nebyl realizován)
- manželka **Kunhuta ze Šternberka** (7 dětí), **Johana z Rožmitálu** (Hynek z Poděbrad, Anežka, Ludmila)
- už za svého života Jiří jednal s polskými Jagellonci o nástupnictví
- vnitřní politika:
  - posílil královskou moc, získal zpět řadu královských statků, omezil moc vysoké šlechty, nastolil v zemi bezpečnost, po dlouhém období válek došlo k hospodářskému vzestupu – doba jeho vlády se nazývá **doba poděbradská**
- po jeho smrti nastupují na český trůn **Jagellonci**

Kultura

1) husitství

- devastace kulturních památek a **obrazoborectví** (ničení obrazů a soch)
- významné památky:
  - Jistebnický kancionál**
  - Budyšínský rukopis**
  - Husitská kronika Vavřince z Březové**
  - 1. český herbář – Křišťan z Prachatic**

2) doba poděbradská a jagellonská

- **1450** vynalezen **knihtisk** (Jan Gutenberg)
- u nás poprvé vytištěná **kronika trojanská**

- vznikají bratrské tiskárny (JB-Jednota bratrská)
- dominuje vladislavská gotika
- **přechod mezi gotikou a renesancí**
- **Matyáš Rejsek** postavil **Prašnou bránu**
- došlo k přestavbě královského paláce na Hradě – dnešní **Vladislavský sál**
- literatura: **cestopis Václava Šaška z Bírkova**

3) Petr Chelčický

- rozešel se s tábority, kritizoval je jako katolíky
- ve spise **O trojím lidu** kritizoval rozdělení středověké společnosti (vládnoucí, pracující, modlíci)
- ve spise **O boji duchovním** odmítal války a násilí = **pacifismus**

Historikové zabývající se husitstvím:

- František Palacký – vyzdvihoval husitství, ovlivnil Aloise Jiráska, Palackého myšlenky převzali komunisté
- X Josef Pekař – nesouhlasil s Palackým, snažil se o rehabilitaci baroka
- Petr Čornej – zabývá se středověkem obecně, podílí se na vydávání učebnic, redaktor časopisu **Dějiny a současnost**, napsal **Lipanská křižovatka**
- František Šmahel – Husitská revoluce
- Jiří Kejř
- Prof. Tomáš Halík – katolický kněz, Jan Hus byl pro něj v dětství idolem, má velký přehled o husitské době